

Срето З. Танасић

СРПСКИ ЈЕЗИК И ЂИРИЛИЦА: ОГЛЕДАЛО СРПСКО

Л И Н Г В И С Т И Ч К Е Е Д И Ц И Ј Е

Едиција РАСПРАВЕ
Књига 4

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензенти
академик Слободан Реметић
проф. др Вељко Брборић

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2023.

Књига 1 Милан Шипка СТАНДАРДНОЈЕЗИЧКА ПРЕИСПИТИВАЊА 1
Књига 2 Милан Шипка СТАНДАРДНОЈЕЗИЧКА ПРЕИСПИТИВАЊА 2
Књига 3 Милан Шипка СТАНДАРДНОЈЕЗИЧКА ПРЕИСПИТИВАЊА 3
Књига 4 Срето З. Танасић СРПСКИ ЈЕЗИК И ЋИРИЛИЦА: ОГЛЕДАЛО СРПСКО

Срето З. Танасић

СРПСКИ ЈЕЗИК И ЋИРИЛИЦА: ОГЛЕДАЛО СРПСКО

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР (Срето З. Танасић)	7
ЋИРИЛИЦА КАО ПОЧЕТАК И КРАЈ СРПСКЕ КУЛТУРЕ.....	11
СРПСКИ ЈЕЗИК И СРПСКИ ИДЕНТИТЕТ	23
СРПСКИ ЈЕЗИК И НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ВРИЈЕМЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ.....	29
ПОЛОЖАЈ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЋИРИЛИЦЕ.....	40
ЋИРИЛИЦА И СРПСКА КУЛТУРА ДАНАС	47
ПОВЕЉА КУЛИНА БАНА: 830 ГОДИНА ОД НАСТАНКА	69
СРПСКИ ЈЕЗИК У РЕПУБЛИЦИ СРПскоЈ	78
ЗНАЧАЈ НАУЧНИХ ИНСТИТУЦИЈА ЗА СТАТУС СРПСКОГ ЈЕЗИКА	104
ПЛАНИРАЊЕ ИЗДАВАЧКЕ ДЈЕЛАТНОСТИ	123
О НЕОПХОДНОСТИ ПРОУЧАВАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА.....	133
СРПСКА ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	150
ЗАКОН ПРОТИВ СРПСКОГ ЈЕЗИКА – СЛУЧАЈНО ИЛИ СВЕСНО	165
УНИШТАВАЊЕ СРПСКЕ КУЛТУРЕ – О ТРОШКУ СРПСКОГ НАРОДА	176
ЈЕДАН НАРОД ЈЕ ЈАК КОЛИКО МУ ЈЕ ЈАКА КУЛТУРА	178
БИОГРАФИЈА.....	191

ПРЕДГОВОР

Српски језик, са својим писмом ћирилицом, представља један од најзначајнијих елемената српског националног и културног идентитета; он је у основи српског културног обрасца. У овој књизи говори се о статусу српског језика и ћирилице у данашње вријеме, тј. на почетку новог вијека и миленијума. А то је вријеме послје расплета југословенске кризе, и распада српско-хрватског књижевнојезичког заједништва, када је српским језик „(п)остао српски“ (Милорад Радовановић), што ће рећи: био је и остао српски. Ипак, погрешно би било помислити да је српска језичка ситуација послје свих тих бурних догађаја задовољавајућа. Напротив, изречена је врло неповољна оцјена – да је најтачнија карактеристика те ситуације: запуштеност српског језика и писма. У овој књизи се говори о статусу српског језика и ћирилице данас у Србији и на цјелокупном српском језичком простору. Говори се о оним чињеницама које свједоче о њиховом неповољном статусу и о начинима да се он поправља, да се доведе на ниво какав треба да имају као национални језик и писмо.

Ми смо у нови вијек и миленијум ушли са изразито лошим положајем српског језика и ћирилице. С једне стране, српски народ и његов језик су се у новим политичким приликама нашли раздијељени у неколико држава, што је само по себи неповољна чињеница и гдје су српски језик и ћирилица од оних ријетких а значајних обједињавајућих чинилаца. С друге стране, ни у Србији није било утврђене језичке политике, па углавном ни разумјевања одговорних елита у земљи за језичка питања. Такво стање, стање језичке запуштености, очито је одговарало некоме јер су били јаки отпори изнутра и споља његовом мијењању набоље. О томе свједочи и чињеница да је било потребно неколико деценија да се усвоји закон о језику и писму, који би био темељ и

оквир за утврђивање српске језичке политике. Тако се мора рећи и за статус српског језика у образовању од основне школе до универзитета – са недозвољиво малим бројем часова у школама, а без учења српског на факултетима. Зато грађани и са универзитетским дипломама слабо знају српски стандардни језик, немају потребну свијест о његовом значају, о важности владања српским стандардним језиком. Посебно мало знају о српском језику и писаном благу које је на њему настајало вијековима; тих знања деценијама није било ни близу довољно у образовном систему. И још их нема. А они су често дио и оних државних елита које доносе одлуке које се тичу српског језика и ћирилице и уопште српске културе. То је и један од разлога што се у нашем друштву тешко поправља статус српског језика и ћирилице, а многи који о томе одлучују, уз то што немају потребна знања, почесто болују и од старе српске бољке – самопорицање и зазирање од било чега што носи атрибут *српско*. Српске државне елите ни прије ни после распада државе Југославије нису видјеле бригу о српском језику и његовом писму као дио државне политике. С друге стране, данас је на дјелу крађа и преименовање не само српског језика него и богате писане баштине на њему настале.

Многи проблеми о којим се у књизи говори свједоче о чињеници, и последица су те чињенице, да у Србији још немамо утврђену националну језичку политику као важан дио културне политике. У добро уређеним државама језичка и културна политика су један од најважнијих стубова националне политике. У држави која нема осмишљене културне политике води се нечија туђа, по правилу непријатељска. Пракса у другим државама и социолингвистика кажу да се језичка политика осмишљава и спроводи у доброј сарадњи државе и језичке струке. Данас се показује колико је била оправдана и далековида одлука тадашњих водећих српских лингвиста да се прије четврт вијека, уочи новог миленијума (1997), формира Одбор за стандардизацију српског језика, који су основале све најзначајније институције с цјелокупног српског језичког простора ради бриге о статусу српског језика у новонасталим околностима, планирања његовог изучавања и осавреме-

њавања његове стандарднојезичке норме, другим ријечима да држави предложи језичку политику.

Овдје желим да кажем да се све оно што тражимо за српски језик и ћирилицу, па и шире за српску културу, а о чему се говори и у овој књизи, налази у европским документима који се односе на права и обавезе народа у вези с језицима и писмима. Наравно, на народима је и њиховим државама да те документе поштују и спроводе. Код нас се та права и обавезе, кад је посриједи српски језик и ћирилица, углавном не спроводе, нешто се чак и другачије тумачи. Ето, почетком овог вијека, 2001. године, установљен је и Дан европских језика, чији су основни циљеви представљање богатства језичких и културних разноликости, повећање интереса за учење различитих европских језика ради подизања нивоа међујезичког и међукултурног разумијевања и, у вези с тим, ради учења и познавања различитих језика. Српски је европски језик. Да ли ми тај повод користимо, прво, да унапређујемо статус српског језика и ћирилице на српском језичком простору, затим – како тај повод користимо за упознавање остатка Европе с њима и на њима створене српске културе? Ми углавном на тај дан организујемо акције за популаризацију других језика. Наравно, поред тих европских докумената, које сваки народ сам треба да користи за унапређивање односа према своме језику и култури створеној на њему, на дјелу је друга свјетска политика, недвосмислено обзанањена: разарање националних језика и култура као важних знакова националног идентитета. Данас је, нажалост, та политика у Србији врло присутна.

Нешто мање од пола текстова у овој књизи први пут су и у првобитној форми прочитани на скуповима посвећеним проблемима и изазовима с којим се суочавају српски језик и ћирилица данас и тражењу начина за њихово превазилажење. (Зборници с тих скупова су објављени.) То говори о чињеници да је језичка струка у посљедње двије деценије српском језику и ћирилици посвећивала доста пажње. Разматрани су готово сви проблеми који се тичу положаја српског језика и ћирилице и предложени начини њиховог рјешавања, а који се морају имати у виду приликом осмишљава-

ња националне језичке политике. Међутим, у томе послу струка не може без подршке државе – како рекосмо, језичка политика се осмишљава и спроводи у хармоничној сарадњи струке и државе.

Проблеми српског језика нису мали ни лаки. Пред њима не можемо затварати очи, а још мање смијемо да се повлачимо. Ипак, залагање струке има видљивих резултата. У јавности је промијењен поглед на српски језик; данас наше залагање за статус српског језика и ћирилице какав треба да имају као национални подржава најшира културна јавност, знатно је порасла свијест о њима као врло важним знаковима српског идентитета, па и чуварима суверенитета. Има промјена и помака вриједних хвале и у руководећим структурама српских држава. Тако су 4. марта 2019. године у Сремским Карловцима министарства културе Републике Србије и Републике Српске потписала Повељу о српском културном простору, која би требало да буде оквир за спровођење јединствене културне политике, и у погледу језика, у српском народу. Послије много одуговлачења, и ометања, 15. септембра 2021. године су у Србији и Српској усвојени готово истоветни закони о српском језику и ћирилици. Почетком 2023. године, у складу с тим законима, именовани су савјети за српски језик двију влада; у Србији је средином године он и конституисан. Доношењем ових закона, уз ангажовање самог државног врха двију република, јасно је речено да су српски језик и ћирилица важни за српски народ, за његов идентитет па и суверенитет.

Ипак, доношењем свих ових правних аката питање српског језика и ћирилице није скинуто с дневног реда, већ су само створене основе и оквири за њихово враћање на ниво какав треба да имају као важни, за коначно осмишљавање српске језичке политике. Нису ни отпори уређењу српске језичке политике у складу са националним интересима нестали. Међутим, ово јесу велики успјеси и промјене и дају нам снагу да уз ослонац на најширу културну јавност, чију подршку смо стекли, истрајемо.

У Београду,
септембра 2023.

С. З. Танасић

ЋИРИЛИЦА КАО ПОЧЕТАК И КРАЈ СРПСКЕ КУЛТУРЕ¹

Језик и писмо представљају најзначајнију и највећу духовну ризницу једног народа. То, природно, важи и за српски језик и његово писмо – ћирилицу. Све што нам се догодило и све што смо створили најпоузданије се чува у српском језику. А готово све је протеклих десет вијекова записано ћирилицом. Нешто мало српске баштине записано је глагољицом, нешто више – латиницом. Да овом приликом изоставимо писање арапским словима – арабицом. Ипак је ћирилица била и остала српско писмо првог реда. Српски језик и српска ћирилица су у темељу српског националног идентитета, они представљају темељ српске културе. Српски језик и његово писмо ћирилица представљају, према томе, један од најважнијих чинилаца у чувању јединственог српског културног простора. „Културна повезаност припадника једне нације иде у фонд елементарних људских права“, устврдио је још давно на српској страни академик Павле Ивић у књизи „Српски народ и његов језик“, схвативши да разбијање јединственог културног простора представља сигуран пут за уништавање националног идентитета. Ово је потребно имати на уму посебно кад се зна да су Срби национ који стицајем историјских околности највећи дио времена после Косовског боја живи поцијепан у различитим туђим државама, да је ту судбину доживио и крајем двадесетог вијека, када је разбијена држава Југославија настала после Првог свјетског рата, готово искључиво плаћена српском крвљу.

¹ *Срепшања*, год. I, бр. 1, Бања Лука, 2018.

Кад је ријеч о ћирилици у српској култури, добро је подсјетити се на чињеницу да се 2018. навршава хиљаду сто педесет година од када су Ћирило и Методије створили словенско писмо глагољицу, убрзо за њим или у исто време они или ученици створили су и ћирилицу. Српски народ је на ћирилици створио богату баштину врло значајну у европској ризници културе. Крајем 12. вијека добили смо „Мирослављево јеванђеље“, један од најскупљих драгуља у свјетској културној ризници, и још мноштво других споменика из тог и нешто млађег периода. Свети Сава је написао књиге које су утемељиле српску православну цркву и српску државу. На ћирилици су написане биографије свјетих српских владара, почев од Немање. На ћирилици су створени законски списи, најчувенији „Душанов законик“ из 1349, допуњен 1354. На ћирилици су написане повеле владара и властеле црквама и манастирима, као и биографије свјетих српских краљева, дипломатска и пословна преписка. Ћирилица као писмо на коме се чува таква културна баштина, српска азбука која је Вуковом реформом прилагођена тако да готово идеално одражава гласовни систем савременог српског књижевног језика, представља вриједност које се, будући да је међу најзначајнијим елементима српског националног идентитета, ниједан народ ни под каквим условима не би одрекао. Како је не тако давно написао Мато Пижурица, ћирилица је „стекла место у збиру карактеристичних обележја која припаднике српског народа, појединачно и колективно, издвајају и разликују од других. [...] Зато се с разлогом може закључити да је ћирилица *сведочанство српској националној и културној континуитету и народној џамћења*. [Она је] постала симболички пратилачки знак националне судбине, њеног страдалачког дела посебно“. Као што је Петар Ђорђевић написао у предговору своје књиге „Историја српске ћирилице. Палеографско-филолошки прилози“ (Београд 1971) „Ћирилица у нас Срба или српска ћирилица кроз векове је била и остала до дана данашњег национално писмо наше писмености, била она на народном или, раније, и на понародњеном старословенском језику“.

Хоћемо рећи да је српска ћирилица у темељу српске културе, њена вертикала.

Када данас говоримо о ћирилици, постављају се два суштинска задатка: први је чување српске ћириличке баштине, као темеља нашег културног и националног идентитета, а други – враћање ћирилици статуса националног писма на цијелом српском језичком простору, што значи осигурање њене употребе у свим доменима употребе српског језика.

1.

Одавно се српски споменици културе својатају; то посебно важи за онај дио наше писане баштине који је настајао западно од Дрине. Ево и у години Ћирила и Методија свјedoци смо да се одржавају научни скупови у научним институцијама са таквим циљем: да се српска ћирилица прогласи за хрватску, па, слѣдствено, да се и споменици – и јеванђеља православне провенијенције присвајају, како рекосмо, и „Мирослављево јеванђеље“, писано српском редакцијом старословенског језика – драгуљ у култури православног свијета и уопште у европској и свјетској култури – да се прогласе, дакле, за хрватске. А у бошњачким уџбеницима, и другдје, опет, да се прогласе као баштина *данашње* државе Босне и Херцеговине каквом желе да је створе Бошњаци. А то јеванђеље је написано, као што се добро зна, за кнеза Мирослава, брата великог жупана Стевана Немање и стрица принца Растка – Светог Саве. Можемо ли ми, и смијемо ли, преко тога прелазити ћутке? Не можемо, не смијемо – ни у институцијама науке и културе, ни у државним институцијама, у Србији и Републици Српској, ни као појединци који данас радимо на пословима науке, просвјете и културе.

Кад о овоме говоримо, не можемо заобићи ни кривотворење чињеница у вези са третирањем тзв. босанчице. Чак можемо прочитати и да је на њој написана и Кулинова повеља 1189. године, најстарији сачуван докуменат на српском народном језику. На-

жив „босанчица“ створен је за један тип српске брзописне ћирилице којом се писало на српском двору, а које је овамо у Босну донио краљ Твртко, који се у Милешеви крунисао за српског краља круном Немањића показујући и на тај начин – служећи се тим писмом – своју везу са српском династијом. То је дакле знатно касније него што је настала *Кулинова йовелџа* – не зна се или не смета лагати. За то писмо, како је употребљавано у српским споменицима у Босни, па онда и западније, нема научног оправдања да добије статус посебног писма; не садржи посебности које би га разликовале од истог типа писма на источним дијеловима српске језичке територије. Назив је скован у вријеме аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, у вријеме Калајевог режима у БиХ, који је зачетник идеје о стварању босанске нације, а све са циљем како би ову до тада неспорно српску земљу што више удаљио од Србије и остатка српског народа. За то је било важно промовисати и посебан језик, „босански“, подстријети му и традицију преименовањем дијела српске културне баштине, гдје би и „посебно“ писмо добро дошло. Назив „босанчица“ за овај тип српске ћирилице први је изнио Ђуро Трухелка у *Гласнику Земаљској музеја* у Сарајеву 1889. године. Одавно је доказано да се ради о фалсификовању чињеница, да нема посебног писма које би се тако именовало. То се прихватало понекад и даље на запад; по логици: ако већ није онога ко га је створио, може онда бити свачије, па и хрватско. Зна се, доказивали су то и научници изван српске националне науке, да су споменици по Босни, па и стећци, православне провенијенције, да је и на њима српска ћирилица (нпр. Марко Вего, Шефик Бешлагић). Дубровчанин Петар Колендић, Србин католик истакнути филолог и књижевни историчар, прије пола вијека је писао да је термин „босанчица“ неподесан јер не одговара реалности.

Постоји у српском језику изрека „У лажи су кратке ноге“, за коју се сигурно зна и у окружењу, али постоји и много других изрека које опомињу да се треба борити против лажи, да она сама себе неће разоткрити, раскринкати, нити они који су је учинили. Сваки народ је дужан да брани своју историју, и, посебно, своју културну баштину, од фалсификовања, крађа и присвајања. Кад

је посриједи српска писана баштина, која нас сврстава у врхове европских културних народа, имали смо научнике, и имамо их и данас, компетентне стручњаке за ту област. У Србији, Републици Српској и Црној Гори раде данас врло компетентни историчари језика и књижевности. Они о овим питањима знају све што је наука до данас утврдила, а утврдила је толико да нико озбиљан не би ни покушао доводити у питање српски језик и писмо споменика о којим овдје говоримо, да не кажем спорити се о српској припадности таквих споменика као што су „Мирослављево јеванђеље“, „Кулинова повеља“² и други. Међутим, то наша наука зна, али не мора знати и културна јавност, посебно ако имамо у виду мањкавости школских програма из националних дисциплина. Ваљда зна држава у лику својих плаћених ресорних министарстава да брину о културном наслијеђу. Не морају знати ни новије генерације стручњака у свијету будући затрпаване фалсификатима. Управо зато постоји потреба да се о овоме и у науци и шире у културној јавности понавља истина – да то буде познато нашој широј јавности, да се над овим питањима замисли и држава. Потребно је погледати шта се учи у школама, да ли се у име неких прилагођавања и старог робовања идеји незамјерања од наше омладине и даље прикрива наша културна историја. Чињенице из националне и културне историје морају се актуелизовати у свакој генерацији. Вјероватно би било разлога да се о неким случајевима кривотворења обавијесте и свјетске институције које су задужене за бригу о културном наслијеђу.

Овдје не бих детаљније говорио о томе да се српским језиком и писмом у средњем вијеку служило на ширем јужнословенском простору и у многим срединама које у коначници нису ушле у српски национални корпус. Међутим, и ту су се језик и писмо именовали атрибутом *српски*, о чему постоје чврста свједочанства. То, тај атрибут, представља огромну сметњу онима који желе да накнадно мијењају чињенице из културне историје.

² О Кулиновој повељи се у овој књизи и посебно – детаљније говори.

2.

И кад је ријеч о актуелним питањима везаним за српску ћирилицу, пред нама су многим озбиљни проблеми. Данас је српски народ, послије мање од сто година проведених у двадесетом вијеку у заједничкој држави Југославији, послије Другог свјетског рата, каквој-таквој, ипак заједничкој, поново поцијепан у неколико држава бивших југословенских република – у четири је био већински или бар конституитиван народ. И у Југославији послије Другог свјетског рата ћирилица је и плански и стихијно потискивана из употребе, о чему ће мало детаљније бити ријечи на другим мјестима у овој књизи. Будући да стварно има огроман значај у српском народу у његовој култури, да представља један од његових основних симбола, ћирилица је сматрана за и непожељан симбол у томе друштву, па није било пожељно постављати питање њеног статуса готово нигдје на српском језичком простору, па ни у Србији. Српски симболи у тој држави су били непожељни, што није био случај са знацима других народа уколико су их имали. Ћирилица је најбољи положај имала у Црној Гори, одакле ју је данас прогнала службена држава, али је чува српски народ – у тешким условима. И у Босни и Херцеговини од педесетих година ћирилица је потискивана из школе и администрације, онда и из других области живота. Послије конституисања самосталне језичке политике у овој републици, што је започело од конгреса југословенских слависта 1965. Године, а завршило почетком седамдесетих година, у овој југословенској републици проглашена је равноправности ћирилице и латинице. И ћирилице је било више отада, али се не би могло баш рећи да је достигнута равноправност у свим видовима живота ни уочи разбијања Југославије. Иако је законски равноправна с латиницом у ентитету који се зове Федерација Босна и Херцеговина, ћирилица је у пракси готово сасвим потиснута. Што се тиче Републике Хрватске, у њој ћирилица сем можда првих година послије Другог свјетског рата није имала право на постојање. А током грађанског рата

деведесетих година 20. вијека паљене су књиге писане ћирилицом. Без обзира на уставну обавезу и на повремене оптимистичне изјаве појединих хрватских званичника, тешко је повјеровати да ће малобројни Срби гдје год их има у Хрватској у догледније вријеме моћи да се користе тим загарантованим правом. Иако је уставом постављен необично висок праг за право националне мањине да се користи својим језиком и писмом – трећина укупног броја становника у неком мјесту, чине се сталне сметње у остваривању тога права. На другој страни, покушава се измислити нека стара хрватска ћирилица како би се нашао начин да се присвоје, врло значајни, српски писани споменици.

У Републици Српској ћирилица је формално у повољнијем положају; употребљава се у државним институцијама, али смо далеко од тога да се ћирилица употребљава у свим видовима друштвеног живота. Разлог томе је у недовољној и неадекватној бризи државе да се превазиђе стање наслијеђено оиз југословенске прошлости које се по инерцији задржало, па и у неодговорности српске интелигенције. Многи још не знају да послије раскида српско-хрватског књижевнојезичког заједништва нема потребе да и даље избјегавамо коришћење свога писма – ћирилице. Доношење закона о језику и писму у Српској, умногоме идентичног донесеном закону у Србији, тридесетак година послије рушења Југославије, могло би значити да ће се српском језику и ћирилице посветити више бриге и на државном плану и са Одбором за стандардизацију српског језика осмислити и спроводити језичка политика у српском националном интересу.

Питања која се тичу нације и њене културе на неком њеном простору не могу се тицати само тог, угроженог, дијела; то је општенационално питање првог реда. Обавеза је научне, културне и политичке јавности да се свим средствима цивилизованог свијета боре за очување јединства српског националног и културног простора, да се стално указује на случајеве угрожавања, уништавања или својатања српске културе, угрожавања, угрожавања статуса српског језика и ћирилице. Брига за српски језик и ћирилицу мора бити стална брига свих.

Какав је положај ћирилице у Србији данас? Најкраће, а прилично тачно, могло би се рећи – лош. Данас је постало неспорно да је ћирилица примарно српско писмо српског језика. Тако је записано и у Уставу. Међутим, деценијама потискивана, систематски а потом и инерцијом и стихијом, па и због неодговорности српске интелигенције у вријеме непостојања никакве државне бригае о ћирилици – данас она у употреби није ни приближно заступљена у оним областима живота у којим би морала бити једино писмо кад се употребљава српски језик. То уопште не значи укидање латинице у Србији, у складу са законом. Посебно морамо имати у виду и да је на латиници створен један дио писаног наслијеђа, а у двадесетом вијеку је то било натурено писмо српској култури и тога се не смијемо одрицати – оног старијег ни овог новијег наслијеђа. Ипак кад се залажемо за ћирилицу, добро је да се подсјетимо да нам се покушава узети све оно што је у српском писаном наслијеђу настало на латиници, а чак се и дјела српских писаца двадесетог вијека објављена (и) на латиници проглашавају за нечија туђа!

Има и међу неким искреним борцима за враћање ћирилице наивног, да не кажем и погрешног, мишљења како је актуелни правопис српског језика крив за лош положај ћирилице зато што се у њему наводе и латиничка слова којим смо се служили кроз двадесети вијек (а наводе се и грчка и латинска). Истина, ту треба правилно и јасно рећи о мјесту ћирилице у српском језику, без било каквих сугестија о паралелизму писама, али то не рјешава проблем. То само замагљује проблем – скреће се пажња са обавезе поштовања уставне одредбе о језику и писму, о чему се стара држава. Правопис је само упутство за писање на начин како је држава утврдила. У свему културна јавност има велику улогу и одговорност – да објашњава потребу поштовања уставне одредбе и говори о значају ћирилице за српски национални и културни идентитет.

У потискивању ћирилице из употребе, а данас посебно у ометању њеног враћања, значајну улогу има и све присутнија пропаганда по којој је ћирилица застарјело писмо које не може одговарати потребама модерног времена, потребама савремене нације

која мора да се уклапа у неку имагинарну или већ препознату свјетску заједницу коју одређује ријеч глобализација. Међутим, нигдје у документима Уједињених нација или у европским документима не пише да се мали народи морају одрицати своје културе ни свога идентитета. А српска ћирилица свакако представља елеменат српског националног идентитета; она је у темељима српске културе, један од главних знакова њених, са традицијом дугом хиљаду година. Данас су све те и друге подвале углавном разбијене: показује се да се ћирилица врло добро држи у свим видовима модерне комуникације, какве су нпр. рачунарска и интернет. Ни други мањи и већи народи улазећи у интернационалне европске и шире процесе нису се одрицали свога језика и писма. Јапану, а и Кина је потврда томе – компликовано писмо није сметња да постане једна од водећих економија у свијету; Кина прстиже економије оних које нам показују као узор и подстицај да се одричемо своје културе. У том смислу вриједи овдје навести запажање академика Предрага Пипера у интервју за Билтен СКД Ћирилица (бр. 2, 2019; Београд): „На први поглед стручнице делује став да ћирилица није тако функционална као латиница, али само на први поглед. Нисам прочитао убедљиво објашњење тако схваћене функционалности. Чак и ако би се латиница лакше писала или читала (што је спорно), пробајте да објасните Грцима, Јапанцима, Кинезима, Јеврејима или Арапима колико би добили да пређу на латиницу као функционалније писмо. Угледни лингвиста који би бранио спорну тезу функционалној супериорности латинице мога би да покуша да је брани у неком реномираном међународном лингвистичком часопису. Наравно да то неће учинити јер зна да би испао смешан, него се та теза ‘за по кући’ износи само за овдашње новине које су спремне да је објаве“.

Кад је ријеч о лажним потребама уклапања културе у некакву глобалну, вриједи навести бар неколико реченица великог руског лингвисте друге половине 20. вијека Олега Трубачова: „Прије више од хиљаду година Црноризац Храбар је говорио о потешко-

ћама да се пренесу било којом азбуком – грчком или латинском – управо ти посебни гласови словенског језика као што су ж, ш, ч [...]. замислите, значи, већ је дванаесто стољеће како је та азбука с нама. И шта, да све то ми изгубимо за рачун не знано чега? За рачун неке глобализације, која такође нешто непознато носи собом? [...]. а нашу ћирилицу је, говорећи ријечима истог тог Црногорца Храбра, сачинио 'један свети човјек' [...]. Одговорно могу рећи да сви ти разговори о предностима латинице и о њеном савршенству нису ништа друго до најновији културни, боље рећи антикултурни, мит. Глобализација, која још није на свјетској сцени показала своје истинске намјере, већ се служи масовним обманама и стварањем митова³. Само да напоменем да се ова оцјена од пре око двије деценије показала апсолутно тачном.

Писац Јуриј Лошчиц, добро познат у нашој културној јавности, много заслужан за представљање српске књижевности у Русији, као и за ширење истине о Србима у вријеме свјетских санкција, у овом разговору с великим руским научником на једном мјесту каже како азбучни глобализатори покушавају да прогутају огромну руску књижевност. И ми бисмо с правом могли, и морали бисмо, поставити питање да ли треба да допустимо, и чак да помажемо, да тај глобализатор прогута велику српску културу стварану хиљаду година на ћирилици, са дјелима Светог Саве, животописима светих српских краљева, са *Мирослављевим јеванђељем*, и другим јеванђељима, *Душановим закоником*, *Словом љубве* Деспота Стефана, Јефимијином *Похвалом*, Његошем и

³ Да овдје додам да и академик Предраг Пипер у интервју за Билтен СКД Ћирилица (бр. 1, 2018; Београд) каже да су ћирилицу створили свети људи, разумије се – не ову у данашњем виду. Ту он каже и: „Не само да су свети људи створили ћирилицу, него су они са својим Учитељима утемељили и словенску филологију, којој припада [и] српска филологија. Стварање писма, стварање на том писму, превођење, наставни рад, све су то били, а и данас су, основни филолошки послови, тако да су данашњи слависти настављачи високе мисије својих светих претходника“. Само бих додао да је данас у науци врло присутно мишљење да су и ћирилицу заједно с глагољцом створили управо Учитељи, тј. свети Ћирило и Методије.